

**Miskolci konferenciák
2015**

**AZ ÚJ PTK. ÖRÖKLÉSI JOGI SZABÁLYAI
TAPASZTALATOK ÉS KRITIKÁK**

Tanulmánykötet

A 2015. június 5-én megrendezett Polgári Jogot Oktatók XXI. Országos Találkozóján elhangzott előadások és a konferencia témájához kapcsolódó tanulmányok gyűjteménye

Novotni Alapítvány a Magánjog fejlesztéséért

**Miskolc
2016**

Szerkesztette:

Dr. Juhász Ágnes
egyetemi adjunktus
Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Polgári Jogi Tanszék

© a szerzők, a szerkesztő
© Novotni Alapítvány

A kiadásért felelős: Dr. Gaál Zoltán

ISBN 978-615-5658-00-6

Megjelent: 100 példányban

A kiadásban közreműködött:

LÍCIUM-Art

Könyvkiadó- és Kereskedelmi Kft.

Felelős vezető: **Ujvári Béla**

Felelős szerkesztő: **Szabó Tünde**

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	5
Barta Judit	
Gondolati kalandozások a személyegyesítő társaságok tagjának halála okán felmerülő kérdések körül.....	9
Csehi Zoltán	
A túlélő házastárs törvényes öröklése és az osztályrabocsátás az új Ptk.-ban.....	17
Dúl János	
A hagyatéki tartozásokért való felelősség társasági jogi kitekintéssel.....	29
Hornyák Zsófia – Prugberger Tamás	
A föld öröklésének speciális szabályai.....	47
Katarína Kirstova	
A szlovák öröklési jogi szabályozás rövid áttekintése.....	59
Leszkoven László	
A kötelesrész kielégítése és a szerencseszerződések – gondolatok az új Polgári Törvénykönyv 7:80. § (4) bekezdésének ún. „kétéves szabályáról”.....	69

RÁCZ ZOLTÁN – RÁCZ ORSÓLYA

Öröklési jog a munkajogban..... 87

SZALMA JÓZSEF

A kötelesrész és a végintézkedési (végrendelkezési)
szabadság az európai és a magyar magánjogban..... 95

SZEIBERT ORSÓLYA

A törvényes örökösnek minősülő hozzátartozók és rokonok
köre, tekintettel a polgári jogi kodifikációra..... 119

UJVÁRINÉ ANTAL EDIT

Jogutódlás a társasági jogviszonyokban, különös tekintettel
az átalakulásra (szétválásra, egyesülésre)..... 129

GONDOLATI KALANDOZÁSOK A SZEMÉLYEGYESÍTŐ TÁRSASÁGOK TAGJÁNAK HALÁLA OKÁN FELMERÜLŐ KÉRDÉSEK KÖRÜL¹

1. A Ptk. rendelkezéseiből fakadó kérdések

Kkt. és bt. esetében, ha annak természetes személy tagja meghal, azzal a tagsági jogviszony is megszűnik, ami azáltal válik egyértelművé, hogy ezt az esetet a Ptk. a tagsági jogviszony megszűnésének esetei között (3:146. § d) pont) sorolja fel. A tagi pozíció nem „örökölhető”, társasági jogi szempontból, az örökös nem lép automatikusan az elhalt tag helyébe. Tekintve, azonban, hogy a legtöbb kkt. és bt. családi vállalkozás, így mind az örökös, mind a társaság tagjai részéről felmerülhet az igény a tagi pozíció „átvételére”, azonban de az örökös taggá válása éppen a személyegyesítő jellegre tekintettel nem automatizmus. A személyegyesítő jelleg, azaz a tagok egymás iránti bizalma követeli meg azt, hogy az örökös csak a többi taggal történő megegyezés alapján léphessen be a társaságba, amennyiben ezt ő is szeretné. A társaságba kerülése tehát nem örökösi jogcímen történik; az örökösi minőség csak annyiban számít, hogy ez a személyi kör kap lehetőséget a törvény által a belépésre. Az örökösnek minősülő személynek nem kell vagyoni hozzájárulást teljesítenie, mint más

* Dr. Barta Judit PhD, tanszékvezető egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Kereskedelmi Jogi tanszék

¹ A társasági jog és öröklési jog összefüggéseivel először HARSÁNYI Gyöngyi, UJVÁRI Andorné és MISKOLCZI BODNÁR Péter foglalkozott „A jogutódlás mint sajátos szerződést módosító tény a társaságokban” c. tanulmányban (In: Magyar Jog, 1991/4. sz., 223-231. o.)

harmadik személynek, aki belép a társaságba, mert az örökgyó tagi pozíciójába kerül, aki korábban már teljesített vagyoni hozzájárulást. Emiatt hangsúlyozza a Ptk. 3:149. §-a, hogy az örökös nem köteles vagyoni hozzájárulást teljesíteni.

A tagváltozást a társaság többi tagjával való megegyezést követően a társasági szerződésen is át kell vezetni, a társasági szerződést módosítani szükséges. A tagsági jogviszony a megegyezéssel és nem az örökgyó halálának időpontjával keletkezik. Előfordulhat, hogy az örökgyónak több örököse van, ami a belépésre irányuló megegyezést ugyan nehezíti, de nem teszi lehetetlenné. Álláspontunk szerint a többi tagnak lehetősége van arra, hogy valamennyi örökössel vagy csak egyes örökösökkel állapodjon meg a belépést illetően, amennyiben azoknak ilyen irányú szándéka van. Ekkor is a tagokon múlik, kinek engedik a társaságba történő belépést. Amennyiben több örökössel állapodnak meg a belépésről, úgy az örökgyó társasági részesedését – valójában az őt illető tagsági jogokat – , meg kell osztani közöttük, öröklési arányuk szerint. Kérdéses, hogy a be nem lépőkkel el kell-e számolni, ki kell-e adni a rájuk jutó részt, illetőleg hogyan alakul felelősségük a tag halála előtt keletkezett társasági tartozásokért. Ez utóbbi kérdésre a következő pontban visszatérünk.

Az örökös belépése érintheti az ügyvezetést (pl. ha minden tag annak tekinthető), illetve a szavazati arányokat is. Ez utóbbit akkor, ha több örökös lép be a társaságba és az a szabály él, hogy minden tagnak egyenlő, illetve egyetlen szavazata van. Ilyen helyzetben a már kialakult szavazási („hatalmi”) egyensúly felborul a több, új szavazatra jogosult megjelenésével. E kérdések a társasági szerződés megfelelő módosításával rendezhetők.

Ha az örökös nem kíván (vagy nem engedik) belépni a társaságba, akkor vele el kell számolni az általános szabályok szerint (Ptk. 3:150. §). A gyakorlatból fakadóan azonban itt bizonyos eltérésekkel számolni kell. A Ptk. rögzíti, hogy az örökössel a tag halálának időpontja szerinti állapot szerint kell elszámolni. Ez azonban csak abban az esetben lehetséges, ha az örökösi minőséget igazolták, ami viszont hosszabb időbe is telhet. Álláspontunk szerint, az örökössel történő elszámolásra nem alkalmazható maradéktalanul a Ptk. 3:150. § (2) bekezdésének szabálya, amely szerint az örökössel a tagsági jogviszony megszűnését követő 3 hónapon belül el kell

számolni. Az elszámolás ténylegesen csak az örökösi minőség igazolásától lehetséges, ami jóval meghaladhatja a három hónapot.²

2. Felelősség a társasági tartozásokért

A felelősségi kérdések vizsgálatának szempontjából is külön értékelést igénylő szempont, hogy az örökös a társaság tagjává válik-e, vagy sem, ugyanis más-más helyzetet eredményez.

Ha az örökös taggá válik, helytállása korlátlan lesz, azaz teljes magánvagyonával felel, így ha volt örökrésze, az azon felüli teljes vagyonával is, ezzel szemben, ha nem válik azzá, csupán a hagyaték erejéig köteles helytállni azon tartozásokért, amelyek az örökgyó halálának időpontjáig keletkeztek, felelőssége cum viribus.³ Be nem lépése esetén tehát az örökös, nemcsak a megkapott rész erejéig felel a tag halála előtt keletkezett társasági tartozásokért, hanem az általa örökölt rész erejéig, tekintve, hogy ha a kkt. tag, vagy bt. beltág élne, ő is teljes vagyonával felelne, amit most az örökös megörökölt. Ez eredményezheti azt, hogy a társaságba be nem lépő örökös egy kisebb értékű elszámolásért cserébe a teljes örökrészével felel. Van-e felelősségi oldalról jelentősége annak, hogy az örökös nem kéri az elszámolást, öröklési szempontból nézve az „elszámolási igény” öröklését visszautasítja? Álláspontunk szerint nincs jelentősége, nem szünteti meg az örökösi minőségből fakadó felelősséget. Az örökös a tag halálát megelőzően keletkezett tartozásokért nem azért felel, mert a társaság vele elszámolt és megkapta az elhalt tagra jutó társasági részesedést, hanem azért mert a tag vagyonának örököse és ez a vagyon az, mely a társaság és a tagi mögöttes felelősség okán a tag hitelezőinek fedezetül szolgált volna.

Bt. esetében, ha az elhalt tag kültag volt, akkor a társaság fennállása alatt a társasági kötelezettségeikért nem tartozik helytállni. Ha örököse belép a kültagi pozícióba, akkor helytállása hasonlóan alakul. Hogyan alakul viszont felelőssége akkor, ha az elhalt kültag örököse nem lép be a társaságba és vele a társaság elszámol? A Ptk. a kérdéssel nem foglalkozik. *Kültag esetén az örökös csak azzal az összeggel felel a társaság*

² MOLNOS Dániel és SZABÓ Imre Gergely „Az elhunyt tag esete I.” c. cikkében (In: Céghírmök, 2015/9. sz., 9-11. o.) szintén felveti a problémát, amelynek megoldását abban látnák, ha a Ptk. a hagyatéki eljárás lezártaéhoz igazítaná az elszámolás kezdő időpontját.

³ GÁL Judit: *A társasági vagyonrész öröklése*, Céghírmök 2002/3. sz., 3-6. o.

tartozásaiért, amelyet a társaságtól az elszámoláskor kapott és nem a teljes örökrészeivel. Ugyanis habár a kültag nem felel a társaság kötelezettségeiért, a társaság viszont saját vagyonával helytállni köteles, így ez esetben a társaság vagyonából a kültag az őt megillető részt „elvonja”, ezzel csökkentve a társasági vagyont és amennyiben a társasági vagyon nem elegendő a hitelezők kielégítésére, ezen vagyonrész erejéig a kültag felelőssége megállapítható.⁴

Hogyan alakulhat a felelősség, sokszorozódik-e, ha van vagy vannak örökösök, akik belépnek és vannak, akik nem. Ha az egyik vagy több örökös belép, akkor ezzel az elhalt tag után belépők a belépést megelőzően keletkezett társasági tartozásokért mögöttesen és korlátlanul felelni fognak. Társasági jogi szempontból a hitelezők így új, akár több fedezethez is jutnak. Fennmarad-e emellett a be nem lépő örökösök örökösi felelőssége tag halálát megelőzően keletkezett tartozásokért? „A társaságba be nem lépő örökös jogállása speciális, ezek a társasági vagyon által nem fedezett kötelezettségek nem társasági jogi alapon terhelik, hanem az öröklési jog szabályai szerinti korlátozott felelősség alapján, ugyanis nem különböztet a jogszabály, mi a hagyatéki tartozás forrása. Ezért az örökös által megörökölt, az örökhagyó mögöttes helytállási kötelezettségén alapuló tartozások a cum, illetve pro viribus felelősség szabályai szerint fognak kielégítést nyerni.”⁵

Alapvetően, a következtetés az, hogy fennáll a be nem lépő örökösök örökösi felelőssége is.

Ezek szerint, tagként felelnek a belépő örökösök és örökösként felelnek a be nem lépők, sokszorozva a társasági hitelezők fedezetét. El lehet gondolkodni azon, hogy szükséges-e, igazságos-e egy ilyen helyzet?

3. Az elhalt tag által tehető kikötések

A gyakorlatban többször felmerülő kérdés, hogy a társasági szerződésben lehet-e, és ha igen, úgy milyen kikötéseket lehet tenni a tag halálának esetére.

⁴ BESENYEI Lajos: *A társasági jog és az örökjog kapcsolatáról*, In: *Gazdaság és Jog*, 2002/12. sz., 12-14. o.

⁵ DÜL János: *A hagyatéki tartozásokért való felelősség társasági jogi kitekintéssel*, In: *Jelen kötet*, 27-25. o., 42. o.

a) Az egyik ilyen kérdés, hogy az örökhagyó tudja-e biztosítani örökösének a társaságba kerülését. Miután a kkt. és bt. tagsági pozíció nem örökölheto, ez csak úgy lehetséges, ha a tag ezt a kérdést még életében rendezi a társaság tagjaival. Ezt megteheti akár külön megállapodásban, akár a társasági szerződésben. Tekintve, hogy a Ptk. társasági jogi szabályai diszpozitívak a társaság tagjai egymás közötti viszonyának rendezése körében, illetve a tagok olyan kérdéseket is rendezhetnek a társasági szerződésben, amiről a Ptk. nem rendelkezik, így nem látjuk akadályát annak, hogy a tagok a társasági szerződésben előre kötelezettséget vállaljanak arra nézve, hogy az érintett tag által megnevezett személyek belépéséhez a tag halálát követően hozzájárulnak. Kérdés persze, hogy mennyiben kényszeríthető ki egy ilyen megállapodás, a tag halálát követően, az érintett harmadik személy által. Kft. esetén a törvény biztosítja ennek lehetőségét.

b) Tartalmazhat-e vajon a társasági szerződés –a nevezett belépésének „kikényszerítését” mellőzve – olyan kikötést, hogy örökösei közül csak a megnevezettek léphetnek a társaságba, illetve megegyezés hiányában, velük kell a társaságnak elszámolni? Ha ezek nem az egyedüli örökösök, további kérdések vetődnek fel: ha így a kedvezményezett „örökösök” többet szereznek, mint ami őket az öröklési jog alapján megilleti, keletkezhet-e az örököstársakkal szemben kiegyenlítési kötelezettségük? Ha igen, úgy egy ilyen társasági szerződésben tett kikötés végrendeletnek minősülhet-e?

Nem kizárt, hogy az elhalt tag végrendelettel társasági részesedéséről, azaz meghatározza, kinek juttatja a társasággal szembeni elszámolási igényét. (Az arról való rendelkezést viszont, hogy ki léphet be a társaságba, nem látjuk kivitelezhetőnek). A nevezett személy végrendeleti örökös lesz, helyzete a többi örökös és az örökhagyó hitelezői, társasági hitelezői irányában is a Ptk. öröklési szabályai szerint alakul.

4. A hagyatéki eljárásról szóló törvény⁶ irányadó rendelkezései

A kkt. és bt. közhitelű örökösnek azt tekintheti, aki igazolja e minőségét. Ez a gyakorlatban problémát okozott, mivel ahhoz, hogy az örökös e minőségét igazolni tudja, szükségessé tette a hagyatéki eljárás

⁶ 2010. évi XXXVIII. törvény a hagyatéki eljárásról (Htv.)

teljes lefolytatására, ami legtöbbször hosszadalmas folyamat volt.

Ennek egyik megoldását adja Hetv. 102. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezés, miszerint annak a kérelmére, *aki valószínűsíti, hogy jogainak érvényesítéséhez vagy megóvásához az örökgyó utáni öröklési rend igazolása szükséges, a közjegyző a hagyatékban vagy annak egy részében érvényesülő öröklési rendet (az örökös személyét, a hagyatékban való részesülése jogcímét és a hagyatékban való részesülése arányát) külön végzésbe foglalt öröklési bizonyítvánnyal állapítja meg.* A korábbi szabályoktól eltérően tehát az örökös minőség és a hagyatékban való részesedés igazolására is kérhető hagyatéki bizonyítvány, méghozzá a hagyatéki eljárás alatt bármikor, így az örökös minőség igazolása – ha az nem vitás –, már viszonylag hamar igazolható.

A Hetv. 20. § (1) bekezdés ab) pontja szerint, a hagyatékot leltározni kell, *ha a hagyatékban* belföldi cégjegyzékbe bejegyzett gazdasági társaságban, illetve szövetkezetben *fennálló tagi (részvényesi) részesedés van*, azaz ilyen esetben, hagyatéki eljárást is le kell folytatni.

A kérdés, hogy kkt. és bt. esetén mit érthetünk tagi részesedés alatt? Hiszen a kkt. és bt. esetén az ún. „tagi részesedés” nem örökölheto, legalábbis olyan értelemben, mint az üzletrész vagy részvény, hanem a tagsági jogviszony megszűnik az örökgyó halálával megszűnik, az nem száll át ipso iure az örökösre.

Kkt. és bt. esetében tehát a „leltározandó hagyaték” az örökösnek az örökgyó halálával megnyílt az a jogosultsága, hogy a társaság tagjaival való megegyezés alapján a társaságba tagként belépjen, ilyen megegyezés hiányában pedig az az igény, hogy vele a társaság a társaságtól megváló taggal történő elszámolás szabályai szerint elszámoljon, és annak eredményeként a követelését a társaságtól megváló tag követelésének kielégítésére vonatkozó szabályok szerint a társaság kielégítse.”⁷

5. A társaság jogutód nélküli megszűnése

A gyakorlatban problémát okoz, ha valamely tag halála következtében a társaság tagjainak száma egy főre csökken, vagy csak beltagok, illetve, csak kültagok maradnak. Ez az eset a hatályos szabályok szerint a társaság

megszűnésével járhat, amennyiben a megszűnéstől számított 6 hónapos jogvesztő határidőn belül a társaság nem jelenti be a cégbíróságnál újabb tag társaságba történő belépését.

Többször volt már rá példa, hogy a társaság – közjegyzői javaslatra – megvárta, amíg a hagyatéki eljárás lezajlik, van jogerős hagyatékátadó végzés és az örökös csak ezt követően nyilatkozott arról, hogy be kíván lépni a társaságba. Mindeközben viszont letelt a 6 hónapos anyagi jogvesztő határidő és a társaság „jogutód nélkül megszűnt.”

A közjegyzői álláspontoknak annyi igazságtartalma van, hogy amennyiben az örökös nem kaphat öröklési bizonyítványt, úgy e minőségét a jogerős hagyatékátadó végzéssel tudja igazolni.

Megjegyezzük viszont, hogy a Ptk. nem ír elő határidőt arra vonatkozóan, hogy az örökösnek az örökgyó halála időpontjától számítva mennyi időn belül kell nyilatkozatot tennie arról, hogy a társaságba be kíván lépni. Az örökös tehát csak akkor tud dönteni a belépésről vagy akkor tudja az elhalt tag részesedésének kiadására vonatkozó igényét előadni, ha e minőségét igazolni tudja, amelyre viszont nincs és nem is szabható határidő.

A társaság, illetve a megmaradt tagok nem „várhatnak” az örökösre, a társaság megszűnésének elkerülése érdekében még a 6 hónap letelte előtt gondoskodniuk kell valakinek a belépéséről, vagy – ha lehet –, a tagcseréről, illetve az átalakulásról.

Az is előfordulhat, hogy a társaság tagjának haláláról nem értesül időben és tekintettel arra, hogy a 6 hónapos határidő jogvesztő jellegű, a társaság igazolási kérelemmel sem élhet. Amennyiben a jogalkotó fenn kívánja tartani a 6 hónapos időtartamot, a helyzet enyhítésére javasoljuk legalább a határidő jogvesztő jellegének megszüntetését.

⁷ ANKA Tibor: *A hagyatéki eljárás*, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014., 70. o.